

Geheime tip: Stadspark 'Gehlens Kull'

In de voormalige steengroeve werd van 1894 tot 1954 kalksteen gedolven. Vandaag de dag is het stadspark een heerlijk recreatiegebied.

Maak een wandeling door het oude stadspark 'Gehlens Kull'. Volg de Borden van het place 'Faches-Thumesnil-Platz'

10

beneden het kasteel richting de straat 'Katzhecke'.

U kunt uw rondwandeling door de stad ook als volgt voortzetten:

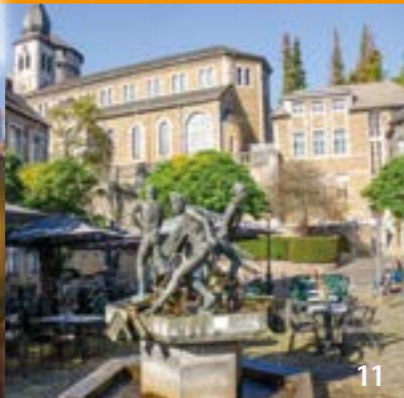
10. Kasteel

Het uit de 15e eeuw daterende kasteel is thans museum en locatie voor evenementen. De kasteel-galerij wordt gebruikt voor kunsttentoonstellingen, de riddersaal voor concerten, feesten etc. De voormalige gewelfde kelder biedt goed verzorgd eten en drinken in een romantische sfeer. Het oorspronkelijke kasteel uit de 12e eeuw werd in 1375 vernield en rond 1450 vervangen door een laat-middeleeuws complex. De historistische verbouwing van 1888-1909 door de industrieel Moritz Kraus en de herinrichting in 1950-1956 veranderde het karakter van het kasteel enorm. Al met al vertoont het een opmerkelijke mix van middeleeuwse, historistische en renaissance-elementen. In de 'Torburg', de stevige toegangspoort, uit 1909 bevindt zich het 'Museum in der Torburg' waar stukken uit de ambachtelijke en industriële geschiedenis te zien zijn.

Als u na de poort bij de lagere binnenplaats van het kasteel rechtdoor loopt komt u bij de kerk St. Lucia.

11. Katholieke Kerk 'St. Lucia'

De ligging direct bij het kasteel duidt er al op dat deze kerk zich heeft ontwikkeld vanuit de oorspronkelijke kasteelkapel uit de 16e eeuw. De kasteelheren gebruikten deze kapel al illegaal als parochiekerk en uiteindelijk werd ze in 1745 ook als

11 12

zodanig erkend. Zijn huidige uiterlijk heeft de kerk te danken aan een omvangrijke uitbreiding halverwege de 19e eeuw in laat-classicistische stijl. De neo-barokke torenhelm verwijst naar de oorspronkelijke, kleine barokke kerk. Hij draagt het kapucijnenkruis, omdat deze orde hier in de 18e eeuw was gevestigd.

Volg de pad 'Luciaweg', passeer het kasteel en daal de trappen af tot aan de straat 'Klattestraße'.

12. Oudste woonhuis

In de 'Klattestraße' onder de 'Luciaweg' staat het oudste woonhuis van de koperstad. Het gebouw aan het plein 'Moritz-Kraus-Platz' duidt architectonisch op de renaissance in de 16e eeuw en geeft nog een indruk van de oorspronkelijke architectuur in de binnenstad.

13. Kasteeltunnels

Er doen nogal wat mythes de ronde over de zichtbare ingangen en onzichtbare gangen onder het kasteel, die deels naar kilometers verderop gelegen plekken zouden leiden. Afgezien van deze twijfelachtige legenden kan men ervan uitgaan dat sinds de vroegmoderne

tijd slechts één tunnel als bierkelder is gebouwd. Vlucht tunnels voor de kasteelheren of iets dergelijks waren er in elk geval niet. De enige 'kasteelheer' die tunnels bouwde, was Moritz Kraus. Alle zichtbare ingangen op het kasteeldomein gaan terug op zijn uitgebreide bouwprogramma rond

13

1900. Ze waren bedoeld om het gebouw en zijn omgeving op een indrukwekkende manier te beleven.

14. Oude molen 'Arnoldsmühle'

Als zogenaamde dwangmolen van de 'heerlijkheid Stolberg' speelt deze graanmolen een bijzondere rol in de geschiedenis. Het gerestaureerde natuurstenen gebouw uit 1445 is waarschijnlijk het oudste in de binnenstad. Er mocht geen enkele andere graanmolen bestaan binnen een mijl eromheen en alle boeren van de heerlijkheid moesten hier tegen betaling hun graan laten malen. Vandaar ook de naam dwangmolen, die vermoedelijk vanaf het begin met de bouw van het kasteel voor de kasteelheren, die de molen verpachtten, een bron van inkomsten vormde. Bijna 500 jaar lang werd hier graan gemalen. De familie Arnolds kocht de molen in 1872 en was de laatste eigenaar. Ze hield de molen tot 1983 in bedrijf. In 1898 werd het bewaard gebleven bijgebouw gebouwd en werd ook een nieuw waterrad geïnstalleerd. Het stalen molenrad is het enige rad dat van een Stolbergse molen is overgebleven.

Verder door de 'Klattestraße', langs de 'Arnoldsmühlen', komt u bij een splitsing die links naar de koperhof 'Enkerei' leidt.

15. Koperhof 'Enkerei'

Aan het noordelijke uiteinde van de binnenstad ligt de 'Enkerei', een gebied dat oorspronkelijk de plaats moet zijn geweest waar de bestuurders van Stolberg executies

14 15

lieten uitvoeren. In historische documenten is duidelijk sprake van een spelling met 'H'. De Henkerei - een 'Henker' is een beul - moet in de eerste plaats worden opgevat als een plaats waar de veroordeelden in het openbaar lijfstraffen ondergingen. Het is niet bekend hoe de verandering van plaats voor executies naar koperhof heeft plaatsgevonden. De eerste vermelding van de 'Enkerei' als koperhof is in 1607, toen deze eigendom werd van de familie Becks, een familie van koperslagers uit Aken. Peter Beck is de kleinzoon van een Akense muntslager en komt dus uit een rijke en gerespecteerde patriciërsfamilie die in Stolberg investeerde.

Hier eindigt de wandeling door de binnenstad. Als u de weg rechtdoor over de brug volgt, bereikt u het plein 'Kaiserplatz' waar u gezellig kunt zitten.

Wist u dat?

In de 18e eeuw exporteerden de Stolbergse koperslagers hun messing-waren helemaal tot naar Afrika.

Wist u dat?

Kasteel Stolberg vormt als laat-middeleeuws kasteel op een heuvel een regionale zeldzaamheid van bijzondere monumentale waarde. Het massieve uiterlijk is het resultaat van de combinatie van het oorspronkelijke kasteelgebouw en een verbouwing aan het einde van de 19e eeuw.

Wij verheugen ons op uw bezoek!

Stolberg-Touristik

Zweifaller Straße 5
52222 Stolberg

Tel. +49 (0) 2402 99900-80
touristik@stolberg.de
www.stolberg-erleben.de

Met alle vragen over uw bezoek aan Stolberg kunt u bij ons terecht! Neem contact met ons op.

© 2023 Koperstad Stolberg, Stolberg-Touristik
Vergissingen en wijzigingen voorbehouden. Verveelvoudiging of verspreiding alleen met toestemming van de Koperstad Stolberg, Stolberg-Touristik.

Uitgever: Koperstad Stolberg, Stolberg-Touristik
Design: ATELIER-grafik-design - Birgit Engelen
Foto's: Birgit Engelen, Dominik Ketz
Tekst: Christian Altena
2. Editie NL, stand 09/2023

Koperstad Stolberg - uw adres voor een ontspannen verblijf
„Bakermat van de industrie“

De koperader Stadswandeling

Kupferstadt
Stolberg

Straten, kerken kasteelromantiek – Stolberg en zijn binnenstad

Een reis door het historische Stolberg

Let op de speciale tegels met het koperader-embleem die op de bezienswaardigheden tijdens de stadswandeling wijzen.

Je kunt hier eenvoudige vakwerkhuisen uit de renaissance, barokke huizen van natuursteen, gepleisterde gebouwen uit het classicisme, historische siergevels in neobarok, art nouveau-architectuur of strakke ontwerpen uit de 19e en 20e eeuw bewonderen – een bouwkundig panopticum met als hoogtepunten prachtige hoven van koperslagers en lakenwevers, bruisend met een museaal karakter.

1. Brouwerij 'Ketschenburg' & fontein 'Galminusbrunnen'
Stolberg kende in de vroegmoderne periode een bovengemiddeld aantal brouwerijen. Dat lag aan de vele koperhoven waar arbeiders aan hete ovens werkten en zodoende een extreme behoefte aan vocht en voedingsstoffen hadden. Brouwerij 'Ketschenburg' legde de eerste steen in de binnenstad. Een bijzondere rol bij de bouw van de brouwerij speelde vanaf 1807 Elisabeth Graff. Als laatste brouwerij in Stolberg die regionaal verschillende soorten bier leverde, moest zij in 1985 haar poorten sluiten. Van 2008 tot 2017 werd

2. Het plein 'Offermannplatz'
Het plein 'Offermannplatz' werd zwaar beschadigd tijdens de overstroming van vorig jaar. Een rondleiding is momenteel niet mogelijk.

3. Koperhof 'Schart'
Deze werd rond 1600 samen met een andere, erachter liggende koperhof gebouwd, waarbij hof hier eerder een fabriek voor de productie en verwerking van messing is. Het huidige uiterlijk van deze fabriek gaat terug op een classicistische verbouwing die rond 1800 plaatsvond.

4. Koperen Begraafplaats
Na een paar meter omhoog komt men bij de protestantse kerk 'Finkenberkerk' gelegen begraafplaats voor de koperslagers met talloze indrukwekkende, uit blauwsteen gehouwen en met wapens versierde grafzerken van de koperslagerfamilies. Niet alleen de grootte van de grafzerken, maar ook hun vormgeving en vooral de wapenversieringen getuigen van het zelfbewustzijn en de maatschappelijke status van de koperslagers.

5. Protestantse kerk 'Finkenberkerk'
Vanaf het boven de oude binnenstad tronende plein voor deze kerk kan de bezoeker genieten van het wellicht bekendste plaatje van Stolberg, met op de achtergrond de burcht en de katholieke St. Lucia-kerk. De gereformeerde resp. protestantse kerk 'Finkenberkerk' werd gebouwd tussen 1688 (voltooiing van de toren) en 1725 (wijding van het schip) op de plaats van zijn voorganger, een houten kerkje uit 1618.

in Stolberg, die in 1575 werd gebouwd door Leonhard Schleicher. In het herenhuis van deze koperhof werd in 1790 een apotheek ingericht die tot 1971 heeft bestaan.

7. 'Alter Markt' & 'Koperhof Rose'
Aan de noordoostelijke hoek van het oude historische marktplein ligt de voormalige koperhof 'Rose', gebouwd rond 1600. De buitenkant van het gebouw wordt tegenwoordig bepaald door een in de jaren 1870 aangebrachte façade met stuc en pleisterwerk. Tweehonderd jaar geleden had de fabriek zes smeltovens. Nu doet hij dienst als werkplaats voor ambachtscunst en herbergt de ateliers van verschillende kunstenaars.

Alleen de apsis aan de oostelijke zijde en de vorm van de kerkraden wijzen van buiten op een religieus gebouw.

9. Kasteel begraafplaats
Het parkachtige terrein was sinds 1554 de eerste katholieke begraafplaats in Stolberg en werd in 1878 opgeheven. De iets hogere ligging biedt een fraai uitzicht op de wirwar aan steegjes in de binnenstad. Rechts van het pad richting het kasteel staat een massief, blauwstenen kruis, dat in de volksmond Pestkruis wordt genoemd. Tot de 17de eeuw diende de begraafplaats ook voor de protestantse gemeentes, tot de 19de eeuw zelfs voor de Joodse gemeenschap.

De oude binnenstad van Stolberg rond het kasteel kent een groot aantal bouwwerken van de 16e tot de 20e eeuw. Elke generatie heeft er iets bijgeplaatst of weggehaald, maar toch vindt de bezoeker hier een pittoresk en harmonisch architectonisch geheel.

'Ketsch', zoals dat in Stolberg heet, op kleine schaal en op particulier initiatief gebrouwen en aangeboden volgens het oorspronkelijke recept. Van de brouwerij is het gedeelte uit de eerste helft van de 19e eeuw bewaard gebleven.

Oorspronkelijk zag het complex er totaal anders uit. De koperhoven uit vroeger tijden waren meestal gebouwd als een soort vestingen met een paar ramen.

6. Historische apotheek 'Adler Apotheke'
Bij de voormalige 'Adler Apotheke' gaat het om het vroegere herenhuis van de eerste en oudste koperhof

Beneden-Rijn. Het gebouw werd in de jaren 1646-48 opgericht door de Lutherse gemeenschap en heeft zijn eenvoudige, doch zeer innemende uiterlijk tot op heden behouden. Op deze kerk sluit naadloos de pastorie aan. Omdat er ook geen toren is, valt de eigenlijke functie van het gebouw niet meteen te herkennen.

